

O SURPRINZĂTOARE PROPUNERE DE ELIMINARE A UNEI IMPORTANTE ABATERI DISCIPLINARE DIN CUPRINSUL LEGII NR. 303/2004 PRIVIND STATUTUL JUDECĂTORILOR ȘI PROCURORILOR

Prof. univ. dr.h.c. **Ioan LEȘ**
Academia de Științe Juridice din România
Vicepreședinte

Abstract

The author's intention is to carry out an analysis of the proposal to repeal the provisions contained in Law No 303/2004 on the status of judges and prosecutors and which is aimed at disregarding the decisions of the Constitutional Court and the decisions issued by the High Court of Cassation on appeals in the interest of the law.

The author notes that the Ministry of Justice's proposal was prompted by the case law of the CJEU, according to which EU law has absolute priority over the national law of the Member States, including the provisions of fundamental laws. Some doctrinal options on the subject are briefly analysed, but some solutions of the constitutional control courts of important EU Member States, including Romania, are also mentioned.

The author's choice is to give priority to European law over infra-constitutional laws, not to the provisions of the Constitution. Texts contained in the TEU and the TFEU are invoked in support of this option. It is considered that the CJEU cannot by way of case-law rule on an absolute priority of Union law, as such a solution would seriously undermine the national sovereignty of the Member States and would entail a genuine revision of the Constitution by an entity outside the State authorities, which is inadmissible.

The consequence of such a reality is that the repeal of provisions concerning the misconduct of not respecting the decisions of the Constitutional Court cannot be accepted. However, the author welcomes the CSM's qualified endorsement of this proposal, i.e. not to repeal the legal provisions in question.

Keywords: *opinion, disciplinary offence, Superior Council of Magistracy, Constitutional Court, Court of Justice of the European Union, decision, European law, appeal in the interest of the law, supremacy.*

1. Observații preliminare

Consiliul Superior al Magistraturii a avizat, la data de 12 august 2022, proiectele de legi din domeniul justiției, propuse de către Ministerul Justiției. Propunerea a provocat unele critici extrem de energice la adresa inițiatorului. Este și motivul pentru care ne-am propus să formulăm câteva considerații sumare asupra oportunității unei asemenea abordări, care are de partea sa unele argumente deduse și din jurisprudența CJUE. Dar, dincolo de atari argumente, există și unele temeuri care se situează în planul realităților constituționale naționale și al imperativului de apărare a suveranității statelor membre.

Potrivit art. 99 lit. ș) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, constituie abatere disciplinară: „nerespectarea deciziilor Curții Constituționale ori a deciziilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor în interesul legii”. Dispoziția legală citată a fost introdusă în reglementarea privind statutul judecătorilor și procurorilor prin Legea nr. 24/2012 pentru modificarea și completarea Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor și a Legii nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii¹. Se poate observa astfel că această abatere disciplinară nu a existat în forma inițială a Legii nr. 303/2004 și nici în prima lege de organizare judecătorească posdecembristă (Legea nr. 92/1992).

Ministerul Justiției, prin Proiectul de Lege privind statutul judecătorilor și procurorilor, a propus eliminarea abaterii disciplinare anterior menționate. În susținerea acestei propuneri, ministrul justiției a arătat, în cadrul ședinței de Plen a Consiliului Superior al Magistraturii, că o atare opțiune normativă are în vedere jurisprudența recentă a Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE).

O observație preliminară și generală care trebuie notată este aceea că propunerea vizează ambele forme sau modalități de manifestare a acestei abateri disciplinare: a) nerespectarea deciziilor Curții Constituționale și b) nerespectarea deciziilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor în interesul legii². Demersul de față își propune să examineze, în mod particular, oportunitatea noii abordări promovate de Ministerul Justiției. Propunerea a fost, fără îndoială, promovată și susținută cu tărie în considerarea jurisprudenței CJUE cu privire la prioritatea dreptului comunitar în raport cu dreptul național al statelor membre. De aceea o extrem de succintă rememorare a viziunii unor state și a CJUE în privința obligativității dreptului comunitar pentru toate statele membre în raport cu toate reglementările naționale este utilă.

¹ Legea nr. 24/2012 a fost publicată în M. Of. nr. 51 din 23 ianuarie 2012.

² A se vedea, pentru amănunte cu privire la această abatere, I. Gârbuleț, *Abaterile disciplinare ale magistraților*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 460-474.

2. Obligativitatea reglementărilor comunitare și dreptul național al statelor membre. Consecințele abrogării prevederilor art. 99 lit. ș) din Legea nr. 303/2004

O atare abordare, oricât de sumară ar fi, nu poate ignora o constatare incontestabilă, anume aceea a obligativității dreptului comunitar în raport cu reglementările infraconstituționale a statelor membre. Problema care a suscitat abordări diferite este doar cea privind obligativitatea dreptului comunitar și în raport cu reglementările constituționale ale statelor membre³.

Jurisprudența CJUE a evoluat în sensul priorității dreptului european în raport cu toate reglementările interne ale statelor membre, inclusiv a celor de natură constituțională. Soluțiile la care ne referim au fost influențate, în mod constant și hotărâtor, și de poziția autorităților de la Bruxelles care s-au manifestat în mod repetat în favoarea priorității absolute a dreptului comunitar în raport cu dreptul intern al statelor membre. Dar problema în discuție nu reprezintă o noutate absolută nici din punct de vedere jurisprudențial și nici doctrinar. Ea a fost invocată în fața unor importante instanțe constituționale din „Vechea Europă”, respectiv în fața Tribunalului de la Karlsruhe și a Consiliului Constituțional francez. Aceste importante instanțe de control constituțional au promovat principiul supremației dreptului european față de dreptul intern, cu excepția normelor constituționale. Principiul a fost reiterat de aceste prestigioase instanțe constituționale chiar și în ultimii ani. Astfel, de pildă, în cauza *French Data Network și alții* din 21 aprilie 2021 (Cererea nr. 393099), Consiliul de Stat francez a reținut că, potrivit jurisprudenței sale constante, împărtășită și de către Curtea de Casație⁴ și de către Consiliul Constituțional⁵, legea fundamentală se situează în vârful ierarhiei sistemului juridic francez. O soluție asemănătoare a fost promovată și în Germania în anul 1995, ea fiind reiterată și în anul 2020⁶.

³ A se vedea, pentru detalii cu privire la abordarea noastră, I. Leș, *Despre unele efecte ale globalizării. Opțiuni divergente în privința raportului dintre dreptul Uniunii Europene și dreptul intern al statelor membre. Quo vadis UE ?*, în Volum omagial Brândușa Ștefănescu, Ed. Universul Juridic, București, 2022 (în curs de apariție).

⁴ A se vedea, de exemplu, *decizia Ca722ss., Ass.plen., din 2 iunie 2000*, Mlle Fraisse.

⁵ A se vedea *dec. nr. 2004-505 DC din 19 noiembrie 2004*.

⁶ Decizia a fost criticată pentru faptul că Tribunalul Constituțional german nu a judecat doar compatibilitatea programului de cumpărare a datoriei BCE cu Tratatul european, ci și pentru faptul că și-a permis să refuze aplicarea sentinței CJUE care a validat cumpărarea datoriei. În doctrină s-a mai remarcat că decizia criticată (pronunțată în anul 2018 în cauza *Weis și a.*) a intervenit la 70 de ani de la adoptarea Declarației lui Robert Schuman, „care trebuie considerată ca o declarație de pace”, în timp ce sentința Tribunalului de la Karlsruhe „a fost considerată de unii ca o declarație de Război (împotriva CJUE)”. A se vedea E. Soriano Garcia, *El Tribunal Constitucional alemán: ¿ el sepulturero de la Unión Europea? (Tribunalul Constituțional german: groparul Uniunii Europene?, t.a.)* apud <https://www.hayderecho.com/2020/05/09/el-tribunal-constitucional-aleman-el-sepulturero-de-la-union-europea...> Precizăm că împotriva deciziei din 5 mai 2020 Comisia Europeană a inițiat o procedură de infringement.

Soluția pronunțată de Tribunalul Constituțional german în anul 1995 este cea care a determinat și adoptarea, în anul 1997, a unei Rezoluții de către Parlamentul european cu privire la raportul dintre dreptul internațional, dreptul comunitar și dreptul constituțional al statelor membre. Rezoluția preciza că într-o interpretare oferită de CJUE, prioritatea dreptului comunitar constituie unul dintre fundamentele cele mai importante ale integrării, ceea ce nu poate conduce, totuși, la „concluzia falsă că dreptul comunitar nu este obligat să țină seama de structurile constituționale fundamentale ale statelor membre. Respectul acestor structuri reprezintă expresia conceptului general de subsidiaritate în Uniunea Europeană”⁷.

Opțiunea instanței noastre constituționale nu diferă, în esență, de soluțiile pronunțate și de alte instanțe constituționale din Europa. Prin decizia nr. 390 din 8 iunie 2021, Curtea Constituțională a României a statuat că recomandările MCV nu pot constitui „norme de drept european, pe care instanța de judecată să le aplice cu prioritate, înlăturând norma națională” (par. 85). Curtea a mai subliniat că prin sintagma „legi interne” și „drept intern”, Constituția are în vedere exclusiv „legislația infraconstituțională” (par. 83), astfel că legea noastră fundamentală prezervă poziția sa superioară în ordinea juridică.

În doctrina noastră s-au formulat considerații pertinente asupra deciziei menționate, precum și cu privire la cea dispusă de CJUE împotriva României (din 18 mai 2021 și din 30 decembrie 2021)⁸. Un reputat autor a considerat că soluția CJUE este greu de acceptat⁹. În acest sens au fost evocate și opiniile Avocatului general ROBEK al CJUE, din aprecierile căruiia reținem: „Suntem, de asemenea de părere, în acord cu guvernul belgian, danez și suedez, că RAPOARTELE întocmite de Comisie sunt, în ceea ce privește conținutul lor specific, LIPSITE DE FORȚĂ OBLIGATORIE. Există o datorie de a coopera, însă nu o obligație de a copia literal” (par. 164 din Raport). În Raportul Avocatului general se mai arată că:

Amintim în acest context că și Tribunalul Constituțional din Spania a promovat mult timp linia de gândire manifestată și de alte instanțe constituționale, cum este cea din Franța și Germania, dar printr-o decizie din anul 2012 a recunoscut prioritatea dreptul unional. În pofida acestui fapt o parte a doctrinei spaniole face referire la necesitatea respectării valorilor și tradițiilor constituționale ale Spaniei. În acest sens un autor spaniol remarcă că: „Identitatea noastră europeană trebuie să fie conservată ca parte a patrimoniului constituțional. Nu avem o uniune permanentă cu UE, căci Spania continuă să fie un stat suveran și voința poporului spaniol reprezintă ultimul cuvânt” (t.a). A se vedea A. Mangas Martin, en B. Pendas (Director), E. Gonzales y R. Rubio (Coordinadores), *España constitucional (1078-2018). Trayectorias y perspectivas*, Centro de Estudios Políticos y constitucionales, p. 722.

⁷ A se vedea *Informare asupra raportului dintre Dreptul Internațional, Dreptul comunitar și Dreptul constituțional al statelor membre*, 24 septembrie 1997, apud <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do>.

⁸ A se vedea, pentru o cercetare amplă și extrem de pertinentă, M. Voicu, *Anihilarea SUPREMAȚIEI Constituției în dreptul intern al Statelor membre ale UE prin Hotărârea CJUE din 18.05.2021 și din 21.12.2021. Primul „TROFEU” UE – 2021: „STAT membru fără Constituție”, acordat României de către CJUE, la aniversarea a 15 ani de la aderarea la Uniune*, în *Revista Universul Juridic* nr. 1/2022.

⁹ *Ibidem*.

„România ca orice stat membru, păstrează - dreptul de a-și concepe după cum consideră de cuviință instituțiile și procedurile naționale” (par. 165 din Raport). Problema examinată rămâne una extrem de complexă și discutată în doctrina noastră, dar și în doctrina occidentală, inclusiv în mass-media din țările membre. Greu de imaginat că această dispută se va epuiza în curând, dimpotrivă disputele dintre unele state membre și autoritățile de la Bruxelles s-au accentuat chiar și în zilele ce au precedat redactarea prezentului articol.

Reamintim în această privință că autoritățile de la Bruxelles au încercat să condiționeze, în ultimul timp, și acordarea fondurilor PNNR de respectarea statului de drept din statele membre, cu adresă specială la Polonia și Ungaria. Guvernul de la Varșovia a avertizat recent că va reacționa cu fermitate dacă nu primește fondurile de 35 de miliarde euro alocate prin Planul de Relansare și Reziliență. Comisia europeană a exercitat presiuni asupra Poloniei și în privința desființării unei secții speciale disciplinare de la instanța supremă. În final, Polonia a cedat și a desființat o atare secție.

Exemplul Poloniei nu este unul singular, Ungaria confruntându-se și ea în mod constant cu probleme similare. Dar exemplul polonez este unul dintre cele mai semnificative și demonstrează încrâncenarea autorităților comunitare de a impune soluții discutabile și care sunt de natură de a reduce sau chiar de a anihila orice inițiativă a unor state membre. În pofida acceptării soluției de desființare a secției disciplinare menționate președinta Comisiei europene a refuzat alocarea fondurilor pentru motivul că măsura luată de Polonia este reversibilă¹⁰. Opțiunea șefului executivului european este greu de înțeles din punct de vedere juridic și chiar moral. Este un proces de intenție care nu ar trebui să caracterizeze asemenea autorități. Or, ar trebui să se cunoască și la Bruxelles că orice măsură legislativă este, în principiu, reversibilă. Schimbările de guvern conduc nu arareori la schimbarea unor acte normative importante. Dar în același timp nicio dispoziție constituțională sau de altă natură nu interzice reconsiderarea unor reglementări juridice, fie prin abrogarea, fie prin modificarea lor. Autoritățile statelor membre trebuie să colaboreze cu bună credință cu autoritățile comunitare și nimeni nu este îndreptățit să pornească de la o prezumție contrară. Dar și reciproca este perfect valabilă, lucru ce nu se întâmplă în toate cazurile. Un exemplu în acest sens sunt legile justiției din anul 2004, care au fost modificate substanțial un an mai târziu, în sensul implicării accentuate a politicului în numirile în funcții înalte în cadrul sistemului judiciar. Nu ne amintim ca autoritățile de la Bruxelles să fi protestat în vreun fel față de asemenea modificări,

În atari condiții, nu ar trebui să surprindă nici poziția extrem de tranșantă manifestată de autoritățile poloneze. În legătură cu această situație Jaroslaw Kaczynski a declarat că „Bruxellesul vrea să distrugă sistemul statului de drept din

¹⁰ A se vedea M. Drăghici, *Polonia o amenință cu demiterea pe Ursula von der Leyen*, apud <https://m.mrdiasfax.ro/externe/polonia-o>.

Polonia, pentru a forța supunerea totală față de Germania”¹¹. Mai mult, aceleași autorități poloneze au amenințat cu încercarea de constituire a unei alianțe în Parlamentul european pentru promovarea unei moțiuni de cenzură împotriva președintei Comisiei europene. Este, fără îndoială, o retorică ce poate aduce prejudicii serioase prestigiului autorităților de la Bruxelles. O poziție asemănătoare este promovată de autoritățile de la Bruxelles și în legătură cu acordarea fondurilor PNNR Ungariei.

Noi credem că unele abordări ar trebui realizate cu mai multă flexibilitate și fără ingerințe contrare suveranității statelor membre. Reamintim aici că și față de România autoritățile de la Bruxelles au manifestat adeseori o intransigență maximă și uneori mai puțin justificată, în opinia noastră. Și avem în vedere, cu deosebire, soluțiile impuse prin recomandările MCV. Iar problema este una foarte bine cunoscută¹². Aserțiunea noastră poate fi ilustrată și prin Comunicatul CJUE prin care se solicita Curții Constituționale să-și retracteze decizia la care ne-am referit mai sus. Abordarea CJUE este una bizară atâta timp cât este îndeobște cunoscut că hotărârile instanțelor constituționale sunt, în general, definitive¹³. Este greu de presupus că acest lucru nu a fost cunoscut de membri autorității judiciare europene. Oricum, o atare abordare nu este de natură să consolideze prestigiul unei autorități judiciare, indiferent care ar fi ea, națională sau internațională. Pe de altă parte, nu se poate ignora faptul că modalitatea specifică de a acționa a unui organism judiciar trebuie materializată într-o decizie, iar nu într-un comunicat de presă sau într-un act administrativ transmis unei jurisdicții dintr-o altă țară.

De altfel, se cuvine să reamintim că instanța noastră constituțională a respins solicitarea CJUE, cu precizarea firească că ea nu are o atare competență, soluțiile sale fiind definitive și că doar Parlamentul poate dispune modificarea legilor. Poziția autorităților guvernamentale este însă una diferită, respectiv de acceptare fără rezerve a soluțiilor care promovează prioritatea absolută a dreptului unional, ceea ce explică, cel puțin în parte, și actuala propunere de modificare a Legii nr. 303/2004.

O parte a doctrinei noastre nu a rămas tributară soluțiilor promovate de CJUE, deși trebuie să recunoaștem că există autori care doresc cu orice prilej să devină foarte utili birocrăției bruxeleze sau opțiunilor jurisprudențiale ale jurisdicțiilor europene. Un prestigios autor român, fost judecător la CEDO, a susținut că prin poziția oficială a Ministerului Justiției și a Guvernului se declară „cu emfază asfințitul politic al Constituției...”¹⁴. O opinie asemănătoare a fost promovată recent și de către un alt autor. Acesta remarca că: „Nu există niciun argument juridic care

¹¹ *Ibidem*.

¹² A se vedea, de exemplu, I. Popa, *Noaptea dreptății românești 2005-2020*, Ed. Universul Juridic, București 2020, pp. 305-341.

¹³ I. Leș, *Volum omagial...*

¹⁴ M. Voicu, *Anihilarea SUPREMAȚIEI ...*, *op. cit.*

să susțină supremația dreptului UE față de Constituția națională. Există doar încercări de ordin politic. Ele trebuie respinse, atunci când vin din afară, și pedepsite (inclusiv penal) când vin dinăuntrul societății românești”¹⁵.

În afara oricăror dispute doctrinare, este neîndoielnic că soluțiile promovate de CJUE în privința raportului dintre dreptul unional și dreptul intern al statelor membre rămân cel puțin discutabile în privința întâietății dreptului european față de normele constituționale a statelor membre. Iar, din acest punct de vedere, decizia instanței noastre constituționale este una la adăpostul unei critici pertinente, întrucât ea a ținut seama de natura recomandărilor făcute statului român în cadrul sistemului MCV. Or, recomandările nu pot avea forța juridică a unui act obligatoriu.

Soluțiile CJUE au ignorat în mod constant natura actelor juridice unionale. Reiterăm doar succint unele din argumentele care legitimează și opțiunea noastră doctrinară¹⁶. Astfel, în primul rând este de observat că actele juridice ce pot fi adoptate de către Uniune sunt regulamente, directive, decizii, recomandări și avize (art. 288 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene). Textul determină și forța juridică a acestor acte. Potrivit alineatului final al acestui text: „Recomandările și avizele nu sunt obligatorii”. Claritatea acestei norme ne determină să apreciem că orice altă abordare nu se situează în spațiul unor considerații juridice de logică elementară, ci eventual a unora de natură strict politică.

Pe de altă parte, soluțiile CJUE, la care ne-am referit deja, sunt promovate în privința unor atribuții din domeniul justiției. Or, potrivit art. 3 din TFUE competența exclusivă a UE nu are ca obiect și „spațiul de libertate, securitate și justiție”, în această materie competența fiind partajată între Uniune și statele membre. În opinia noastră, orice statuare în afara unor norme de competență exprese și neechivoce se plasează în afara cadrului normativ promovat de tratatele europene. Or, din acest punct de vedere art. 4 alin. (2) lit. j) din TFUE este elocvent în sensul că în privința spațiului de „libertate, securitate și justiție” competența este partajată între Uniune și statele membre. Iar sub acest aspect sunt relevante și prevederile art. 5 alin. (1) și (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană. În virtutea acestor prevederi delimitarea competențelor Uniunii este guvernată de principiul atribuirii, ceea ce semnifică că „Uniunea acționează numai în limitele competențelor care i-au fost atribuite de statele membre prin tratate...”. Și atunci, întrebarea firească este aceea dacă un tribunal, indiferent de importanța și rolul său, poate acționa în afara cadrului normativ anterior menționat, iar răspunsul nu este evident decât unul negativ.

CJUE și-a arogat în ultimul timp competențe extrem de extinse și în dezacord cu tratatele, căci așa cum s-a mai remarcat nu există nicio dispoziție în tratate care

¹⁵ A. Severin, *Nu există argumente juridice care să susțină supremația dreptului UE în relația cu Constituția națională*, apud *juridice.ro* din 21 ianuarie 2022.

¹⁶ *Ibidem*.

să consacre o prioritate absolută a dreptului european în raport cu dreptul statelor membre, în sensul de a se referi și la normele constituționale. De aceea, cum foarte pertinent și sugestiv a remarcat un autor român: „CJUE legiferează în mod curent, creează principii și norme, în lipsă de corespondent în tratate, stabilind, astfel, un anumit cadru normativ obligatoriu pentru statele Naționale membre, fără un dialog/dezbatere cu jurisdicțiile acestora”¹⁷.

Propunerea de abrogare a abaterii disciplinare prevăzute de art. 99 lit. ș) din Legea nr. 303/2004 nu este doar surprinzătoare, ci și extrem de periculoasă pentru sănătatea sistemului nostru juridic și va eroda și mai mult statul nostru de drept. Practic, judecătorii sunt încurajați să nu respecte deciziile Curții Constituționale. Iar ignorarea unor asemenea decizii ar putea fi promovată de orice judecător național, indiferent de instanța la care își desfășoară activitatea. Ministrul justiției într-o replică la criticile aduse în cadrul Plenului Consiliului Superior al Magistraturii a precizat că orice izvor de drept este obligatoriu, iar abrogarea textului menționat nu afectează dispozițiile constituționale privitoare la obligativitatea deciziilor instanței de control constituțional. Aserțiunea demnitarului român este una corectă, în principiu, dar ignoră faptul că propunerea de abrogare nu poate fi înțeleasă altfel decât ca o veritabilă „dezincriminare” civilă a unei fapte ce constituie abatere disciplinară. Înlăturarea dispoziției legale privitoare la abaterea disciplinară menționată va conduce inevitabil, în cazul în care propunerea ar fi adoptată, la imposibilitatea sancționării unui judecător pentru săvârșirea unei abateri disciplinare care nu poate fi reputată decât ca una extrem de gravă. Iar o atare propunere intervine într-un context politico-juridic în care, astfel cum am arătat, atacurile la adresa Curții Constituționale s-au înmulțit tot mai mult, mergându-se uneori până la propunerea de desființare a acestei instanțe naționale. Și atunci, desigur, se pune și întrebarea pe cine deranjează atât de mult Curtea Constituțională a României. Întrebarea nu este una decât retorică, devreme ce atacurile la instanța constituțională și autorii lor sunt bine cunoscuți.

În opinia noastră, acceptarea propunerii de abrogare înlătură cadrul juridic existent pentru sancționarea unei abateri disciplinare importante. Nu s-ar putea susține că nerespectarea normei juridice evocate ar putea fi considerată ca o abatere ce s-ar putea încadra în exigențele normative a unei alte fapte disciplinare, cât timp voința legii ar fi aceea de înlăturare a unei atare abateri. Din acest punct de vedere mai trebuie să reținem că și în materie disciplinară funcționează principiul conform căruia nu există abateri disciplinare în afara celor expres determinate de lege. Înlăturarea unei asemenea abateri, una dintre cele mai grave, în opinia

¹⁷ M. Voicu, *Primatul dreptului UE - divergența jurisprudențială de fond sau conflict juridic de competență? Dialogul în forma dezbaterii reale, loiale, sincere și într-un cadru de respect reciproc - calea optimă de armonizare a jurisdicțiilor interne și europene, apud essentials „Primatul dreptului UE - divergență jurisprudențială de fond sau conflict juridic de competență? Dialogul” ...* (juridice.ro din 24 februarie 2022).

noastră, și reiterăm acest lucru, este greu de înțeles în condițiile în care unele fapte mai puțin grave sunt prevăzute ca abateri disciplinare. Un singur exemplu este relevant în această privință. Avem în vedere abaterea prevăzută de art. 99 lit. m) din Legea nr. 303/2004: „nerespectarea în mod nejustificat a dispozițiilor ori deciziilor cu caracter administrativ, dispuse în conformitate cu legea de conducătorul instanței sau al parchetului ori a altor obligații cu caracter administrativ prevăzute de lege sau regulamente”. Așadar, în „viziunea” Ministerului Justiției nerespectarea unei decizii sau dispoziții cu caracter administrativ constituie abatere disciplinară, dar nesocotirea deciziilor Curții Constituționale nu pot avea un atare caracter. Aceasta înseamnă că, în pofida prevederilor art. 147 alin. (4) din Constituție, caracterul obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale dar și autoritatea de lucru judecat de care se bucură unele dintre acestea pot fi ignorate fără nicio consecință juridică.

În sprijinul soluției de abrogare a textului antereferit, s-a invocat și faptul că prevederile sale sunt redundante, nemaifiind necesare atât timp cât există prevederile art. 147 alin. (4) din Constituție. Doar în mod aparent un atare argument poate beneficia de o anumită relevanță. Numai că două lucruri nu pot fi nesocotite. În primul rând, este evident că cele două texte, cel constituțional și cel din art. 99 lit. s) din Legea nr. 303/2004 acționează în parametri diferiți, chiar dacă acesta din urmă confirmă și el implicit caracterul obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale. Textul constituțional consacră într-adevăr caracterul general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale, iar cel din urmă instituie doar o abatere disciplinară foarte semnificativă. Pe de altă parte, oricum legile infraconstituționale sunt menite adeseori să detalieze prevederile din legea fundamentală. Or, acest lucru se întâmplă în foarte multe situații juridice. Iar exemplele sunt foarte numeroase. Un exemplu este foarte sugestiv în această privință. Avem în vedere prevederile art. 21 alin. (3) din Constituție, text ce consacră „dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil”. Or, principiul consacrat de textul constituțional este reiterat, cu unele nunațări în funcție de materia la care se referă, de art. 10 din Legea de organizare judiciară nr. 304/2004, dar și de art. 6 C. pr. civ. și de art. 6 C. pr. pen. Ministerul Justiției nu a solicitat încă abrogarea acestor texte pentru motivul amintit și, evident, nici nu este cazul să o facă.

Propunerea de abrogare a dispozițiilor art. 99 lit. s) din Legea nr. 303/2004 a fost determinată, astfel cum am remarcat deja, de jurisprudența CJUE în privința raportului dintre dreptul unional și dreptul intern al statelor membre. Din păcate, propunerea de abrogare vizează toate deciziile Curții Constituționale, fără nicio distincție, respectiv indiferent de materia în care ele sunt pronunțate. Și, desigur, pentru coerență normativă s-a propus abrogarea în întregime a textului, respectiv și cu referire la deciziile pronunțate în interesul legii de instanța supremă. Sunt

cunoscute disputele doctrinare¹⁸ în legătură cu obligativitatea deciziilor pronunțate în interesul legii de către Înalta Curte de Casație și Justiție. Dar menirea unui act normativ nu este, cu deosebire, aceea de a clarifica unele opțiuni doctrinare, ci de a clarifica probleme legate de eficiența și claritatea legilor.

În ultimele zile au sporit criticile la adresa propunerii de abrogare a dispozițiilor prevăzute de art. 99 lit. ș) din legea nr. 303/2004. Iar unele critici, în acord și cu o parte a doctrinei, au mers până acolo încât au considerat o atare propunere ca un atentat la suveranitatea națională a statului român. Printre aceste critici le remarcăm, în primul rând, pe cele ale Evelinei Oprina, cunoscut magistrat și membru CSM, care a considerat că proiectele înaintate CSM conțin „vulnerabilități majore care vor duce la încălcări ale Constituției și ale deciziilor Curții Constituționale, fapt care va afecta întregul sistem judiciar și actul de justiție”¹⁹. Un alt membru CSM, judecătoarea Gabriela Baltag, a susținut că: „Nu mi-a fost dat să citesc niciodată legi mai retrograde”²⁰. Poate că unele dintre aceste critici sunt prea severe, căci proiectele conțin și prevederi salutare, dar nu este rolul nostru de a exprima judecăți de valoare cu privire la opiniile membrilor CSM. Dar considerăm că atari abordări, alături de opiniile contrare, sunt, până la urmă, salutare, căci dovedesc că CSM este un organism viu și este preocupat de soarta justiției din țara noastră.

Dar, în contextul acestor dezbateri, nu putem să ignorăm și opinia președintei Uniunii Naționale a Judecătorilor din România, doamna Dana Gîrbovean. Aceasta a considerat, în cadrul unui interviu acordat ziaristului Marius Tucă, că, după propunerile ministrului justiției, România urmează să își piardă și „ultima fărâmă de independență pe care o mai are, după ce”... autoritățile de la Bruxelles au ajuns la concluzia că „prin acapararea Justiției și anularea puterii decizionale a Curților Constituționale naționale în favoarea Curții de Justiție a Uniunii Europene...” s-a instituit „cea mai rapidă cale ca suveranitatea statelor naționale să fie controlată de birocrăția entitate cu puteri superstatele de la Bruxelles, un subiect care a creat deranj în multe țări...”²¹. Magistratul a exprimat și opinia conform căreia, dacă s-ar accepta ideea că deciziile CJUE au prioritate față de dispozițiile constituțiilor statelor membre, suveranitatea lor ar fi pusă sub semnul întrebării și ar semnifica chiar o limitare a dreptului de legiferare a acestora. Dana Gîrbovean a mai remarcat

¹⁸ A se vedea, pentru detalii, I. Leș, în *Codul de procedură civilă. Comentariu pe articole, Comentariu pe articole*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București 2022, pp. 920-923. A se vedea, de asemenea, V. Belegante, în *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat, vol. I. art. 1-526* (coordonatori V.M. Ciobanu, M. Nicolae), ed. a II-a revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București 2016, pp. 1462-1465.

¹⁹ A se vedea I. Slavone, *Legile justiției, criticate de un magistrat CSM: „Afectează în substanță, în mod veritabil independența justiției”*, apud evz.ro din 21 august 2022.

²⁰ A se vedea M. Iulia, Gabriela Baltag, membru CSM, atacă legile Justiției, apud evz.ro din 12 august 2022.

²¹ A se vedea *Cu judecătorul Dana Gîrbovean despre modificările legilor Justiției/IceWorld/Deuterium Core* https://ing.

că: „Dacă ai accepta că Constituția poate fi revizuită, nu prin referendum, ci că s-a substitui poporului o altă autoritate, ai avea într-adevăr o renunțare la suveranitate”²².

Temerile privitoare la afectarea suveranității naționale prin deciziile unei autorități judiciare europene sunt pe deplin justificate. Iar aceasta mai ales în condițiile în care o atare autoritate nu are limite în ceea ce privește competențele sale, în sensul că adeseori trece cu multă ușurință peste atribuțiile ce-i sunt conferite de Tratat, arogându-și dreptul de a legifera chiar în domenii în care Uniunea nu are o competență exclusivă, ci una partajată. Iar aici ar trebuie să constatăm că uneori ceea ce se promovează practic nu este despre supremația dreptului UE, ci despre supremația jurisprudenței CJUE față de valorile constituționale ale statelor membre, ceea ce este inadmisibil.

Iar din acest punct de vedere nu putem ignora dispozițiile art. 4 alin. (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană, potrivit cărora: „Uniunea respectă egalitatea statelor membre în raport cu tratatele, precum și identitatea lor națională, inerentă structurile lor fundamentale politice și constituționale, inclusiv în ceea ce privește autonomia locală și regională”. Or, aceste dispoziții sunt rezultatul opțiunilor statelor membre care au adoptat Tratatul și ele nu pot fi anihilate prin decizii de ordin jurisprudențial. De altfel, din acest punct de vedere este cunoscută poziția multor curți constituționale, care au promovat opinia conform căreia autoritățile comunitare nu sunt îndreptățite să ignore principiile și structurile constituționale ale statelor membre. Această opțiune a fost promovată și de marile curți sau tribunale constituționale din țări importante din UE, cum este cazul Germaniei, Franței, Italiei, Spaniei etc. Iar aceste opțiuni jurisprudențiale sunt cunoscute și conforme cu normele TUE.

Susținerea privitoare la afectarea întregului sistem judiciar ca urmare a abrogării abaterii disciplinare privitoare la nerespectarea deciziilor Curții Constituționale poate reprezenta o realitate ce va fi greu de contestat, evident, în cazul adoptării Proiectului de lege în forma anunțată de ministrul justiției. O atare situație va fi determinată și de înlăturarea abaterii privitoare la nerespectarea deciziilor pronunțate în interesul legii de către instanța supremă. Dezlegarea problemelor de drept prin deciziile pronunțate în interesul legii atât în materie civilă, cât și în materie penală sunt obligatorii, iar textele ce consacră o atare obligativitate sunt în vigoare [art. 517 alin. (4) C. pr. civ. și art. 474 alin. (4) C. pr. pen.]. Or, în cazul recursului în interesul legii abrogarea dispozițiilor care consacră abaterea disciplinară evocată va putea conduce practic la concluzia inutilității recursului în interesul legii²³. Mergând însă pe viziunea Proiectului de lege în discuție ne-am

²² D. Gîrbovan, *Numai poporul român poate decide revizuirea Constituției*, apud *Gândul* din 18 august 2022.

²³ Menționăm că, în urma cu mai bine de două decenii, observam că reglementarea care nu consacră obligativitatea deciziilor pronunțate în interesul legii lipsea instanța supremă de un mijloc procedural eficient pentru uniformizarea jurisprudenței și încuraja arbitrariul judecătoresc. A se vedea I. Leș, *Comentariile Codului de procedură civilă*, Ed. All Beck, București, 2001, vol. II, p. 185.

putea întreba, recunoaștem, cu o ușoară ironie, dacă nu ar fi cazul să înlăturăm și obligativitatea dezlegărilor de drept date de către instanțele de casare, în condițiile art. 501 alin. (1) C. pr. civ. și ale art. 450 alin. (1) C. pr. pen.. Acesta ar fi un pas important spre o veritabilă dezorganizare a sistemului judiciar românesc și subminarea definitivă a ideii de justiție. În mod evident că acest lucru nu se poate întâmpla, dar nici promovarea unui veritabil colonialism judiciar nu poate fi în interesul cetățenilor români.

La data de 22 august 2022, CSM a făcut public avizul favorabil cu observații la proiectele înaintate de ministrul justiției, Cătălin Predoiu. CSM a solicitat păstrarea în lege a abaterii disciplinare menționate mai sus cu adăugarea unei precizări privitoare și la nerespectarea deciziilor CJUE. Soluția este salutară și nădăjduim că observația va fi analizată în mod corespunzător cu prilejul dezbaterilor parlamentare pe marginea Proiectului privind statutul judecătorilor și procurorilor. Dar rămâne o problemă importantă de clarificat, anume cea privind obligativitatea deciziilor CJUE, în cazul în care acestea ar veni în coliziune cu o decizie a unei instanțe constituționale. În opinia noastră viitoarea reglementare va trebui să fie clarificatoare în această privință. Iar în lipsa unei precizări normative adecvate interpretarea care trebuie să prevaleze este aceea a supremației dreptului UE în raport cu normele infraconstituționale ale statelor membre, iar nu și în raport cu cele constituționale.

3. Repere finale

Demersul de față și-a propus să dezvăluie motivele ce au determinat propunerea de eliminare a sancțiunii disciplinare privitoare la nerespectarea deciziilor Curții Constituționale, dar și a celor pronunțate în interesul legii de către instanța supremă. Ținta principală a fost, în opinia noastră, aceea de eliminare a sancțiunii disciplinare determinate de nerespectarea deciziilor Curții Constituționale. Iar abordarea Ministerului Justiției este neîndoiește determinată de opțiunile CJUE de a impune obligativitatea dreptului european nu doar în raport cu legislația infraconstituțională a statelor membre, ci și în raport cu dispozițiile constituționale a unor state suverane.

Propunerea de abrogare a dispozițiilor art. 99 lit. ș) din Legea nr. 303/2004 reprezintă unul dintre cele mai puternice atacuri la adresa ordinii noastre constituționale și la existența instanței de control constituțional. Este un atac care nu este întâmplător și el este precedat de alte acțiuni similare și care au venit și din partea unor lideri politici importanți dar și din partea unor instituții naționale și chiar comunitare. Injoncțiunile de acest gen sunt de o gravitate deosebită, indiferent dacă ele vin din partea unor autorități române ori din alte zone geografice.

Evoluțiile din ultimii ani au erodat fundamentele statului de drept nu doar în România, ci și în alte state europene și nu numai, iar acest lucru ar putea fi „citit” și

în lumina proceselor de globalizare, care în pofida unor efecte pozitive și greu de contestat a determinat și unele consecințe extrem de discutabile: abuzuri și cheltuieli enorme și în mare parte nejustificate în timpul pandemiei de Covid-19; criza energetică cu prețuri greu de imaginat și de suportat de către cetățeni și chiar o criză alimentară, marcată și de un proces de resetare alimentară etc. Din păcate, cei care refuză să accepte asemenea procese și, mai ales, recentele „resetări” sunt considerați ca adversari ai globalismului și partizani a unui suveranism nejustificat. Din păcate, toate aceste lucruri afectează nu doar suveranitatea națiunilor, dar și statul de drept și, până la urmă, chiar și bunăstarea cetățenilor.

Nu poate constitui o consolare faptul că și alte state au fost puternic criticate de unele autorități comunitare pentru modul de aplicare a regulilor statului de drept, iar cele mai semnificative critici sunt cele adresate Poloniei și Ungariei. Criticile adresate autorităților publice din cele două țări au avut un ecou deosebit și în mass-media internațională, iar acestea nu au fost întotdeauna îndreptățite. Nimeni nu vorbește despre verticalitatea autorităților guvernamentale din cele două țări, întrucât este mai comod să fii conformist, chiar dacă pe termen mediu și lung prețul va fi greu de suportat. Mai mult, mass-media franceză a criticat cele două țări, motivat de faptul că ele ar avea o viziune diferită despre Europa. În acest sens s-a remarcat că Polonia și Ungaria preconizează o Uniune mai economică decât politică, și o Europă a Națiunilor, în care prioritatea rămâne a suveranității fiecărui stat²⁴. Totuși, același post de radio observă că peste 80% din cetățenii polonezi și maghiari sunt mulțumiți de prezența lor în UE, iar peste 55% au încredere în instituțiile europene²⁵. Iar din acest punct de vedere situația nu este fundamental diferită nici în ceea ce-i privește pe români, astfel că România nu poate fi considerată ca făcând partea din zona țărilor eurosceptice.

Într-o Europă a națiunilor modul de acționare sau, cum se exprimă un autor, de „legiferare” de către CJUE nu se armonizează cu o atare viziune, dar nici cu prevederile tratatelor. CJUE pare a avea o putere de „normativizare” mai mare decât Curtea Supremă a SUA. Iar acest lucru trebuie afirmat cu tărie, cu atât mai mult cu cât SUA este un stat federal, iar UE nu este sau nu este încă. Nădăjduim că nimeni nu dorește noi „brexituri”, dar absolutismul CJUE ar putea conduce la asemenea „perspective”. Un atare pericol a fost foarte bine subliniat și de către un alt prestigios autor²⁶.

Propunerea de abrogare a dispozițiilor art. 99 lit. ș) din Legea nr. 303/2004 nu este una doar discutabilă din punct de vedere doctrinar, ci și una care, dacă va fi

²⁴ F. Ballanger, J.M. Four, *La Pologne et la Hongrie: une autre vision de L'Europe*, apud <https://www.radiofrance.fr.franceculture/la-pologne->

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ A se vedea, pentru detalii, M. Dușu, *Un pericol major: dezintegrarea juridică a Uniunii Europene*, apud <https://www.juridice.ro/essentials/4875/un-pericol-major-dezintegrarea-juridica-a-uniunii-europene>.

acceptată, va vulnerabiliza instanța de control constituțional și va promova neîncrederea cetățenilor în judecătorii acestei instanțe. Dar, dincolo de aceste consecințe, nu putem să nu observăm că o atare abordare va constitui o primă de încurajare pentru unii judecători pentru a ignora deciziile Curții Constituționale.

Continuarea tendințelor actuale de fragilizare sau chiar anihilare a statului de drept este una extrem de nefastă și se poate transforma într-o criză profundă nu numai a justiției, ci și a societății românești, iar vina nu trebuie plasată exclusiv în sfera globalizării sau a unor instituții externe, adevăratele cauze sunt la noi, iar elita politică și guvernamentală a țării nu poate fi absolvită de o mare responsabilitate. Poate că, din acest punct de vedere, ar trebui să avem în vedere și aserțiunile unui jurnalist român și politician, care afirma recent că: „un stat care nu e în stare să ducă la îndeplinire deciziile sistemului său judecătoresc este un stat pe care nu-l respectă, cu adevărat, nimeni”²⁷.

²⁷ S. Voinescu, *Un stat care nu e în stare să aducă la îndeplinire deciziile sistemului său judecătoresc..*, apud <https://www.juridice.ro/796025/un-stat-care-nu-e-in-stare-sa-duca-la-indeplinire-deciziile-sist>.